

HANTI MOTÍVUMOKRÓL NÉGY TÉTELBEN

SIPOS MÁRIA | HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont
sipos.maria@nytud.hun-ren.hu | DOI: 10.18135/PG70.2024.14

1. A hagyományos hanti női ruhákon a posztócsikokból összeállított motívumok aprólékosan kidolgozottak, amint az 1. képen látható. Az obi-ugor tárgyakon fellelhető stilizált, geometrikus mintákat, nevükkel (ló, nyúl, sirály, nyírfaág, coboly, róka, rénszarvasagancs, medve stb.), jellegzetes felhasználási helyükkel (ruhaszegély, lábbeli, varrózacskó, gyöngyfűzér, bölcso stb.) számos kutató felgyűjtötte (Szjazi, 2000; Seskin & Sabalina, 2001). Napjainkban gyakran megfigyelhető, hogy a hantik saját maguk számára készített ruháin a jól ismert geometrikus motívumok lényegesen nagyobb méretben, esetenként leegyszerűsítve jelennek meg. Ezt a tendenciát az etnográfia tárgyalja is a női ruházat készítésének változásai között (Moldanova, 2017). A 2. fotó ezt illusztrálja.

1. kép (Khanty Yasang 3631: 11)

2. kép (Khanty Yasang 3570: 1)

2. A fent bemutatott jelenség megfigyelhető más díszített tárgyakon is. Az alábbi felvételen egyrészt egy hagyományőrző táborban, szakemberek felügyelete mellett a 2000-es években elkészített nyírkéreg doboz vehető szemügre (3. kép, balra), másrészt egy szuvenírboltban árusított, turistáknak szánt változat (3. kép, jobbra).

3. kép

3. A motívumok életének egy további lehetséges színtere, amikor elveszítik a kapcsolatot azokkal a tárgyakkal, amelyeket eredetileg dekoráltak. Ahogy Oroszország számos más területén, úgy a helyi adminisztráció a Hanti-Manysi Autonóm Körzet központjában, Hanti-Manszijszkban is az őshonos kisebbségek motívumkincsét alkalmazza különféle városi színtereken, amikor hasznosnak találja a helyi identitás építését, hangsúlyozását (Várnai, 2016). Az említett, egészen más méretekben létező motívumok nagy felületeken köszönnek vissza ebben a városban is: plakátok szegélyén, tartálykocsi festésén, korlátokon, magas panelházak falán stb.

4. A motívumok életének újabb színterére ér a turista, ha ellátogat Hanti-Manszijszk szuvenirboltjába, ahol a tárgyakon a terület turisztikai közhelyei (pl. rénszarvas, mamut) mellett az obi-ugor népek ismert ornamentikája is visszaköszön. A szakemberek a jó szuvenir motívaltságát igen összetettnek tartják. Zi Yan Duan és szerzőtársainak segítségével összefoglalva: a jó emléktárgy egyrészt szól az érzékszervekhez, vagyis valamilyen értelemben vonzó benyomást kell keltenie. Másrészt komolyan kötődik a környék kézműves technikáihoz, de azt rugalmasan alkalmazva, vagyis meg is újíthatja. A termék akkor vált ki megbecsülést, ha az elkészítése komoly időráfordítással jár (művesség), és a készítő kreativitása is megnyilvánulhat. Harmadrészt a helyhez erősen kötődik anyagában, a tárgy funkciójában, a díszítés módjában és a felhasznált motívumokban is. Összességében a tárgy akkor lesz hiteles, ha a vásárló azt a csatornát is hitelesnek vélheti a háttérben, amely révén a termék a helyi készítőtől eljut a boltokba (Duan et al., 2023).

A fenti kritériumokból szinte semmi nem valósul meg a Hanti-Manszijszkban vásárolt vodkás poharak esetében – igaz, azt sem mondhatjuk, hogy a motívumok „megúszós” módon elnagyoltak; éppen ellenkezőleg: meglepően kicsinyek (4. kép).

4. kép

Sem a tárgy funkciója (speciálisan vodkavásra szolgáló pohárka), sem az anyaga (üveg), sem a dekorálás módja (minuciózus vésés az üveg felületén), sem az aranszegegy a pohár szélén az ugyancsak arany „Jugra” felirattal nem kapcsolódik az obi-ugor kultúrához – de még a filigrán, stilizált vonalrajzok (pl. sámándob) sem a hantik használati eszközein szoktak megjelenni.

Mindezzel együtt e poharak tökéletes manifesztumai annak, ahogyan a többségi kultúra alkalmazza és – az egzotikumfaktor kiaknázásával – beilleszti saját ízlésvilágába a kisebbségi kultúra bizonyos elemeit. Nem utolsósorban pedig kiválóan alkalmasak arra, hogy vodkával megtöltsük őket, és emeljük az ünnepelt tiszteletére! (5–6. kép)

5. kép

6. kép

Ahogy a hantik jókivánsága szól:

тӱлӱл җӱш, тӱлӱл кӱр! 'egészséges kezét, egészséges lábát!'

Irodalom

- Duan, Z. Y., Tan, S.-K., Choon, S.-W., & Zhang, M. Y. (2023). Crafting a place-based souvenir for sustaining cultural heritage. *Heliyon*, 9(5). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844023029687>
- Moldanova, 2017 = Молданова, Т. А. (2017). Трансформация декорирования традиционного костюма хантов реки Тромъеган в XXI веке. In Е. Ф. Фурсова (Ред.), *Народный костюм в Сибири*. Новосибирск: Изд-во ИАЭТ СО РАН.
- Seskin & Sabalina, 2001 = Шешкин, П. Е., & Шабалина, И. Д. (2001). *Мансийский орнаменты*. Санкт-Петербург: Филиал издательства Просвещение.
- Szjazi, 2000 = Сязи, А. М. (2000). *Орнамент и вещь в культуре хантов нижнего приобья*.
- Várnai Zs. (2016). Az őslakos kisebbségi identitás vizuális megjelenése egy arktikus szibériai városban – A nyelvi tájkép vizsgálata Dugyinkában. *Folia Uralica Debreceniensia*, 23, (pp. 275–292).